

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ**

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2020

ΟΔΗΓΟΣ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (1)

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3 ΩΡΕΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 9 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2020

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (1)

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Τρίτη, 9 Ιουνίου 2020

Ώρα: 08:00 - 11:00

Ο ΟΔΗΓΟΣ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΕΙΚΟΣΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ (24) ΣΕΛΙΔΕΣ

Το εξεταστικό δοκίμιο αποτελείται από **ΔΥΟ (2) ΜΕΡΗ**.

Να απαντήσετε σε **ΟΛΑ** τα ερωτήματα.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 70)

Ο νέος ανθρωπισμός

Υπήρξε μια περίοδος, κυρίως κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60, που γινόταν στον τόπο μας έντονη αντιπαράθεση ανάμεσα στην αναπτυσσόμενη τεχνική και στον ανθρωπισμό νοούμενο πάντα σε σχέση με τα κλασικά γράμματα, την κλασική παιδεία και τις αξίες. Το πνεύμα ήταν ότι η τεχνική αντιστρατεύεται και απωθεί τον ανθρωπισμό. Αργότερα έγινε αποδεκτό ότι και η τεχνική είναι ανθρωπισμός στον βαθμό που συμβάλλει να βελτιώνονται οι συνθήκες ζωής των ανθρώπων, λαμβάνοντας υπόψη ότι με τη βελτίωση των συνθηκών ζωής του ανθρώπου βελτιώνεται και ο ίδιος ο άνθρωπος, κατά το γνωστό μαρξιστικό αξίωμα της προόδου. Το αξίωμα ωστόσο εξακολουθούσε να προκαλεί πολλές αντιρρήσεις σχετικά με το αν όντως βελτιώνεται ο άνθρωπος και ως προς τι βελτιώνεται, αν δηλαδή ο άνθρωπος εξανθρωπίζεται, αν αποβάλλει τα ζωώδη χαρακτηριστικά του και αν γίνεται «καλύτερος άνθρωπος», ανθρωπινότερος, διότι αυτό είναι τελικά ο ανθρωπισμός: ο εξανθρωπισμός του ανθρώπου με έμφαση βέβαια στις ηθικές ιδιότητες και στον χαρακτήρα. Με την έννοια αυτή το αίτημα του ανθρωπισμού είναι διαχρονικό.

Έκτοτε άλλαξαν πολλά και κυρίως σ' αυτό που ονομάζεται τεχνική και τεχνολογία, η οποία από τα μέσα του 20ού αιώνα με τον Ηλεκτρονικό Υπολογιστή (Η/Υ) άρχισε να αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς και η ανάπτυξη συνεχίζεται στις μέρες μας με όλο και πιο εντυπωσιακά επιτεύγματα, κατακτώντας τον άνθρωπο και καθορίζοντας σε μεγάλο βαθμό τη ζωή του. Η εποχή μας, η κοινωνία μας είναι πλέον εικονιστική, ψηφιακή, υποταγμένη στους αλγόριθμους και στα κουμπιά, στο διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, στην παγκοσμιοποιημένη κουλτούρα. Ο Η/Υ δεν είναι πια απλό εργαλείο αλλά περιβάλλον ζωής και εργασίας, που μας ενημερώνει, μας ταξιδεύει, μας

διασκεδάζει, μας κρατάει συντροφιά, μας κάνει όλες τις δουλειές και μας απαλλάσσει από κόπους, τλαιπωρίες και περιττή απώλεια χρόνου. Όλα αυτά τα «δεινά» που επέτυχε το «δεινότερον» όλων, ο άνθρωπος, βελτιώνουν μεν τη ζωή, οι αντιρρήσεις όμως και τα ερωτηματικά παραμένουν.

Παράλληλα, οι αυξανόμενες δυνατότητες ανάγνωσης του γονιδιώματος με τη δυνατότητα μάλιστα παρέμβασης και αλλοίωσης των γενετικών χαρακτηριστικών, η αναπτυσσόμενη τεχνητή νοημοσύνη και η ρομποτική παράλληλα με τους εξοπλισμούς και τους πολέμους, η υπερεκμετάλλευση των πηγών ενέργειας σε συνδυασμό με την κλιματική αλλαγή, η σύζευξη βιολογικών και τεχνοεπιστημονικών ιδιοτήτων σε συνδυασμό με την εξ αυτού επικείμενη μετάλλαξη του ανθρώπου, όλα αυτά προετοιμάζουν τη μετάβαση σε μια νέα εποχή που πολλοί τη βλέπουν ζοφερή και απάνθρωπη, με τον άνθρωπο μεταλλαγμένο και υποδουλωμένο όλο και περισσότερο στις μηχανές και με συνεχώς παρούσα την απειλή της ολοκληρωτικής καταστροφής του πλανήτη. Άλλοι, οι αισιόδοξοι, βλέπουν τον άνθρωπο να προσαρμόζεται βαθμιαία και ομαλά στη νέα εποχή, να κατακτά συνεχώς τη φύση αποσπώντας όλο και περισσότερα μυστικά της, να υπερβαίνει φυσικούς και βιολογικούς περιορισμούς και να αποικίζει τελικά το σύμπαν.

Ανεξάρτητα όμως από την αναγόμενη στο μέλλον απαισιόδοξη ή αισιόδοξη θεώρηση, είναι προφανές ότι στην εποχή μας με δεδομένη την τεχνολογική υπεροχή και τους συναφείς κινδύνους, αναβιώνει η παλαιά αντιπαλότητα και **αναζητείται ο νέος ανθρωπισμός, ένας «ψηφιακός ανθρωπισμός»,** για να χρησιμοποιήσουμε τον τίτλο του βιβλίου ενός νέου και αξιόλογου στοχαστή, του Θεοφάνη Τάση, ένας ανθρωπισμός για την εικονιστική κοινωνία μας, **τα αιτήματα και τα ερωτήματα του οποίου θα παρεμβαίνουν στην ανεξέλεγκτη πορεία της τεχνολογίας, εμποδίζοντας την «ύβριν» της υπερβολής της με βάση πάντα τον άνθρωπο, τη φρόνηση και την αριστοτελική μεσότητα.**

Κώστας Μπαλάσκας, *Νέα Παιδεία* 173 (Απρίλιος-Ιούνιος 2020) 5-6.

A.I. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗΣ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 30)

A.I.1. Να γράψετε περίληψη του πιο πάνω δοκιμίου, έκτασης 120-140 λέξεων. Το κείμενό σας πρόκειται να δημοσιευθεί στην εφημερίδα του σχολείου σας.

(μονάδες 8)

Μονάδες περιεχομένου: (6 μονάδες)

Αναμένεται να γίνει αναφορά στα εξής σημεία:

Επικοινωνιακό πλαίσιο:

(0,5 μονάδα)

[Κειμενικό είδος: δοκίμιο], [συγγραφέας: Κώστας Μπαλάσκας], [τίτλος: «Ο νέος ανθρωπισμός»], [Θέμα: Η αναζήτηση ενός νέου ανθρωπισμού, του ψηφιακού] [τόπος δημοσίευσης: Περιοδικό *Νέα Παιδεία*]

Σημείωση:

Αναφορά σε δύο (2) τουλάχιστον στοιχεία: δίνεται 0,5 μονάδα.

Αναφορά σε ένα (1) στοιχείο: μηδέν (0) μονάδα

1η παράγραφος

- Παλαιότερα: αντιπαράθεση ανάμεσα στην τεχνική και στον ανθρωπισμό.
- Αργότερα: αποδεκτή η άποψη ότι και η τεχνική/τεχνολογία συμβάλλει στη βελτίωση των συνθηκών ζωής του ανθρώπου και στην ηθική του βελτίωση.
- Αντιρρήσεις σχετικά με το αν πράγματι βελτιώνεται ο άνθρωπος.

(1,5 μονάδα)

2η παράγραφος

- Μεγάλες μεταβολές από τα μέσα του 20ού αιώνα στην τεχνολογία, κυρίως με τη χρήση του Η/Υ.
- Σύγχρονη κοινωνία: εικονιστική και ψηφιακή
- Ο Η/Υ όχι απλό εργαλείο αλλά περιβάλλον ζωής και εργασίας
- Παραμένουν ερωτηματικά όσον αφορά την επίδραση της τεχνολογίας στη ζωή του ανθρώπου.

(2 μονάδες)

3η παράγραφος

- Τα διάφορα επιτεύγματα της τεχνολογίας και επιστήμης προετοιμάζουν τη μετάβαση της ανθρωπότητας σε μια νέα εποχή.
- Απαισιόδοξη θεώρηση για το μέλλον vs αισιόδοξη θεώρηση.

(1 μονάδα)

4η παράγραφος

- Στην εποχή μας: αναβίωση της παλαιάς αντιπαλότητας μεταξύ τεχνολογίας και ανθρωπισμού
- Ζητούμενο ένας νέος ανθρωπισμός, ο *ψηφιακός ανθρωπισμός*.

(1 μονάδα)

Μονάδες Δομής – Έκφρασης: 2 μονάδες

- Χρήση συνδετικών λέξεων – αλληλουχία – συλλογιστική του κειμένου. Αν απλώς αντιγράφονται σημεία του κειμένου και αραδιάζονται ασύνδετα, δίνονται για τη δομή: **0 μονάδες**.

- Για απλή αντιγραφή, χωρίς τη χρήση διαρθρωτικών λέξεων: αφαιρούνται **4 μονάδες**.
- Χρήση κατάλληλου λεξιλογίου, έκφραση – σύνταξη.
- Υπέρβαση ορίου λέξεων (πέραν των 170): αφαιρείται **1 μονάδα**.
- Πέραν των 200 λέξεων αφαιρούνται **4 μονάδες**

A.I.2. Να γράψετε **έναν (1)** τρόπο πειθούς που χρησιμοποιεί ο δοκιμογράφος στη **δεύτερη (2^η)** παράγραφο και ένα αντίστοιχο μέσο πειθούς. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

(μονάδες 4)

Τρόπος πειθούς: 1 X 2 μονάδες = 2 μονάδες

Μέσο πειθούς: 1 X1 μονάδα = 1 μονάδα

Τεκμηρίωση: 1 X1 μονάδα = 1 μονάδα

Τρόπος πειθούς	Μέσα πειθούς	Τεκμηρίωση
1. Επίκληση στη λογική	γενικά αποδεκτές/ παραδεκτές αλήθειες	«Έκτοτε άλλαξαν... τη ζωή του.»
	επιχειρήματα, προτάσεις κρίσεως	«Έκτοτε άλλαξαν... τη ζωή του.»
	τεκμήρια: παράδειγμα	«Ο Η/Υ... απώλεια χρόνου» «Η εποχή μας... στην παγκοσμιοποιημένη κουλτούρα»
2. Επίκληση στο συναίσθημα	συναισθηματικά φορτισμένο λεξιλόγιο, μεταφορική χρήση λέξεων εικόνα/περιγραφή	«κατακτώντας τον άνθρωπο» / «υποταγμένη στους αλγόριθμους και στα κουμπιά» / «Όλα αυτά “τα δεινά” που επέτυχε το “δεινότερον” όλων...»/ «μας ταξιδεύει...και περιττή απώλεια χρόνου»
3. Επίκληση στην αυθεντία (λανθάνουσα)	αναφορά στον στίχο του Σοφοκλή «Πολλὰ τὰ δεινὰ κούδεν ἄνθρώπου δεινότερον πέλει» (Σοφοκλής, <i>Αντιγόνη</i> , στ. 332)	«Όλα αυτά “τα δεινά” που επέτυχε το “δεινότερον” όλων...»

A.I.3. Ο δοκίμιογράφος στην τέταρτη (4^η) παράγραφο αναφέρει: «[...] αναζητείται ο νέος ανθρωπισμός, ένας “ψηφιακός ανθρωπισμός”, [...] τα αιτήματα και τα ερωτήματα του οποίου θα παρεμβαίνουν στην ανεξέλεγκτη πορεία της τεχνολογίας, εμποδίζοντας την “ύβριν” της υπερβολής της με βάση πάντα τον άνθρωπο, τη φρόνηση και την αριστοτελική μεσότητα.»

Αφού μελετήσετε προσεκτικά το πιο πάνω απόσπασμα, να εξηγήσετε τη θέση του δοκίμιογράφου και να παραθέσετε τη δική σας άποψη.

(Έκταση: 80-100 λέξεις)
(μονάδες 4)

Εξήγηση της θέσης του δοκίμιογράφου (ενδεικτικά):

- Η διαμόρφωση ενός νέου **ψηφιακού ανθρωπισμού** (που είναι το ζητούμενο σήμερα) θα βοηθήσει τον άνθρωπο να **περιορίσει την ανεξέλεγκτη πορεία της τεχνολογίας**.
Στόχος: η αποτροπή των υπερβολών της τεχνολογίας.
- Επίκεντρο των πάντων πρέπει να είναι ο **άνθρωπος**, που θα δρα με γνώμονα τη **σύνεση** και το **μέτρο**.

(2 μονάδες)

Άποψη υποψηφίων (ενδεικτικά):

Διαχρονικός στόχος πρέπει να είναι ο εξανθρωπισμός και η βελτίωση της ηθικής ποιότητας του ανθρώπου. Η τήρηση του μέτρου θα βοηθήσει στο να περιορίζονται οι υπερβολές και να αποφεύγονται οι κίνδυνοι της τεχνολογίας.

Σημείωση: Γίνεται δεκτή οποιαδήποτε άλλη τεκμηριωμένη και ορθώς διατυπωμένη άποψη.

(2 μονάδες)

A.I.4. Να εντοπίσετε και να γράψετε τα δομικά στοιχεία της **πρώτης (1^{ης})** παραγράφου.
(μονάδες 3)

Θεματική πρόταση: «Υπήρξε μια περίοδος ... και τις αξίες»

(2Χ0,5=1 μονάδα)

Λεπτομέρειες: «Το πνεύμα ... και στον χαρακτήρα»

(2Χ0,5=1 μονάδα)

Κατακλείδα: «Με την έννοια αυτή ... είναι διαχρονικό»

(2Χ0,5=1 μονάδα)

A.I.5. Ο δοκιμιογράφος στο πιο κάτω απόσπασμα (**3^η παράγραφος**) χρησιμοποιεί μακροπερίοδο λόγο. Να εξηγήσετε τι επιτυγχάνεται με τη χρήση του, αναφέροντας **δύο (2)** στοιχεία.

Παράλληλα, οι αυξανόμενες δυνατότητες ανάγνωσης του γονιδιώματος με τη δυνατότητα μάλιστα παρέμβασης και αλλοίωσης των γενετικών χαρακτηριστικών, η αναπτυσσόμενη τεχνητή νοημοσύνη και η ρομποτική παράλληλα με τους εξοπλισμούς και τους πολέμους, η υπερεκμετάλλευση των πηγών ενέργειας σε συνδυασμό με την κλιματική αλλαγή, η σύζευξη βιολογικών και τεχνοεπιστημονικών ιδιοτήτων σε συνδυασμό με την εξ αυτού επικείμενη μετάλλαξη του ανθρώπου, όλα αυτά προετοιμάζουν τη μετάβαση σε μια νέα εποχή που πολλοί τη βλέπουν ζοφερή και απάνθρωπη, με τον άνθρωπο μεταλλαγμένο και υποδουλωμένο όλο και περισσότερο στις μηχανές και με συνεχώς παρούσα την απειλή της ολοκληρωτικής καταστροφής του πλανήτη.

(μονάδες 3)

Εξήγηση (ενδεικτικά):

(2 σημείαΧ1,5=3 μονάδες)

Με τη χρήση του μακροπεριόδου λόγου:

- Ο δοκιμιογράφος εκφράζει σύνθετη σκέψη, παραθέτοντας τους παράγοντες που προετοιμάζουν τη μετάβαση σε μια νέα εποχή.
- Ο δοκιμιογράφος πετυχαίνει να αποδώσει καλύτερα την επιχειρηματολογία του.
- Καθίσταται πιο σαφής η συλλογιστική πορεία του δοκιμιογράφου.
- Εντείνεται το ενδιαφέρον του αναγνώστη (που, καθώς διαβάζει, περιμένει να δει πού θα καταλήξει ο δοκιμιογράφος).
- Προσδίδεται δυναμικότητα, έμφαση, ένταση στον λόγο.
- Ο λόγος γίνεται σύνθετος/δοκιμιακός/επιστημονικός.
- Το ύφος γίνεται επίσημο και τυπικό.

A.I.6. Να ξαναγράψετε τις παρακάτω φράσεις, αντικαθιστώντας κάθε μία από τις υπογραμμισμένες λέξεις με **μία (1) συνώνυμή** της, χωρίς να αλλάξετε τον γραμματικό της τύπο:

α) [...] τη φρόνηση και την αριστοτελική μεσότητα.

β) [...] είναι προφανές ότι στην εποχή μας [...]

(μονάδες 2)

α) φρόνηση = εχεφροσύνη, νουνέχεια, ορθοφροσύνη, σύνεση, σωφροσύνη, φρονιμάδα, περίσκεψη, σοφία, λογική, λογισμός, ορθολογισμός, μυαλοσύνη, περίνοια, φρονιμότητα

β) προφανές = αισθητό, έκδηλο, εμφανές, εναργές, εξόφθαλμο, ευδιάκριτο, κατάδηλο, καταφανές, ξεκάθαρο, ολοφάνερο, οφθαλμοφανές, πασίδηλο, πασιφανές, πρόδηλο, σαφές, φανερό

A.I.7. Να γράψετε **ένα (1) αντώνυμο** για κάθε μία από τις πιο κάτω υπογραμμισμένες λέξεις, διατηρώντας τον γραμματικό τους τύπο.

α) [...] άρχισε να αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς [...]

β) [...] και απωθεί τον ανθρωπισμό.

(μονάδες 2)

α) ραγδαίους: αργούς, βραδείς, ήπιους, ήσυχους, ήρεμους, σταδιακούς, βαθμιαίους, σιγανούς

β) απωθεί: γοητεύει, έλκει, ελκύει, θέλγει, σαγηνεύει, προσελκύει, υιοθετεί, αποδέχεται, ενστερνίζεται

Σημείωση :

1. Για ορθογραφικό λάθος: αφαίρεση **0,5** μονάδας

2. Για λανθασμένο γραμματικό τύπο: αφαίρεση **0,5** μονάδας

3. Αν υπάρχουν και τα δύο πιο πάνω είδη λαθών στην ίδια λέξη: αφαίρεση **0,5** μονάδας

A.I.8. α) Να αναλύσετε τις πιο κάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και

β) να σχηματίσετε **μία (1)** νέα λέξη, απλή ή σύνθετη, από το **β' συνθετικό** της κάθε μίας:

- υπερβαίνει
- καθορίζοντας

(μονάδες 4)

α) υπερβαίνει: υπέρ + βαίνω

(2X0,5=1 μονάδα)

β) βάση, βατός, βήμα, βάθρο, βάδην, βέβαιος, ανεβαίνω, αντιβαίνω, αποβαίνω, διαβαίνω, επιβαίνω, κατεβαίνω, μεταβαίνω, παραβαίνω, προβαίνω, έμβασμα, άβατος, διάβαση, ανάβαση, απόβαση, μετάβαση, πρόσβαση, συμβαίνει, συμβάν, σύμβαση, συμβατικός, συμβατός, συμβατότητα...

(1 μονάδα)

α) καθορίζοντας: κατά + ορίζω <όρ(ος)>

(2X0,5=1 μονάδα)

β) ορισμός, όριο, οριστικός, προκαθορίζω, διορίζω, προορίζω, προσδιορίζω, περιορίζω, εξορίζω, προορίζω, καλωσορίζω, αφορίζω...

(1 μονάδα)

Σημείωση:

1. Σε περίπτωση ορθογραφικού λάθους στο κάθε συνθετικό: αφαίρεση 0,5 μονάδας.

2. Σε περίπτωση ορθογραφικού λάθους στο παράγωγο: αφαίρεση 0,5 μονάδας.

A.II. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ**(ΜΟΝΑΔΕΣ 40)**

«Αργότερα έγινε αποδεκτό ότι και η τεχνική είναι ανθρωπισμός στον βαθμό που συμβάλλει να βελτιώνονται οι συνθήκες ζωής των ανθρώπων, λαμβάνοντας υπόψη ότι με τη βελτίωση των συνθηκών ζωής του ανθρώπου βελτιώνεται και ο ίδιος ο άνθρωπος...».

Σε δοκίμιό σας που θα δημοσιευθεί στο περιοδικό του σχολείου σας, να επιχειρηματολογήσετε τεκμηριωμένα σχετικά με την επίδραση που ασκεί η τεχνολογική πρόοδος τόσο στις συνθήκες ζωής του ανθρώπου όσο και στην ηθική του ποιότητα. Ακολουθώντας, να αναπτύξετε τους προβληματισμούς σας αναφορικά με τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η ανθρωπιστική παιδεία στην ισόρροπη βελτίωση των συνθηκών ζωής και του ήθους του ανθρώπου.

(Έκταση: 450-500 λέξεις)

Σημείωση: Δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το ονοματεπώνυμό σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο, το οποίο μπορεί να αποκαλύψει την ταυτότητά σας.

A. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ**(12 μονάδες)**

- Πρόλογος: 1,5 μονάδα
- Κύριο Μέρος: 9 μονάδες
- Επίλογος: 1,5 μονάδα

Πρόλογος**(1,5 μονάδα)**

- Καθορισμός του θέματος του δοκιμίου:
 - (α) Σύντομη αναφορά στην αλματώδη ανάπτυξη της τεχνολογίας στην εποχή μας και στην επίδρασή της στη ζωή του ανθρώπου
 - (β) Σύντομη αναφορά στον ρόλο της παιδείας σε σχέση με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας
- Ή άλλος συναφής πρόλογος

Κύριο μέρος**(9 μονάδες)**

Αναμένεται από τους υποψηφίους να τοποθετηθούν κριτικά, αναπτύσσοντας επαρκώς και με την κατάλληλη επιχειρηματολογία τα ζητούμενα του θέματος.

Πρώτο Ζητούμενο

(3 σημεία επαρκώς τεκμηριωμένα, εκ των οποίων το ένα τουλάχιστον θα αναφέρεται στην ηθική ποιότητα του ανθρώπου) (3 X 1,5 μον.= 4,5 μονάδες)

ΘΕΣΗ 1:

(α) Η τεχνολογία συντείνει στη βελτίωση των συνθηκών ζωής του ανθρώπου

- Αναβάθμιση της ποιότητας ζωής
 - Παραγωγή περισσότερων αγαθών, σε λιγότερο χρόνο, με βελτιωμένη ποιότητα (άνοδος βιοτικού επιπέδου)
 - Αύξηση ελεύθερου χρόνου
 - Μείωση ανθρώπινου μόχθου
 - Ανάπτυξη επιστήμης
 - Πρόσβαση μεγάλου μέρους του πληθυσμού στα αγαθά κοινωνικής πρόνοιας (παιδεία, υγειονομική περίθαλψη...)
 - Αύξηση του μέσου όρου ζωής
 - Διάγνωση, πρόληψη και αντιμετώπιση ασθενειών
 - Διευκόλυνση ανθρώπινης επικοινωνίας και επαφής ατόμων και λαών, αποτελεσματικότερη διαπολιτισμική και διακρατική επικοινωνία
 - Ελεύθερη διακίνηση ιδεών
 - Πολιτισμικές ανταλλαγές (πνεύμα παγκόσμιας συνεργασίας)
 - Νέοι τρόποι ψυχαγωγίας
 - Εκμηδένιση των αποστάσεων
 - Ταχεία επικοινωνία
 - Αναβάθμιση συγκοινωνιών - μεταφορών - επικοινωνιών
 - Ανάπτυξη της δημοκρατίας (πρόσβαση στην πληροφορία)
 - Καταπολέμηση της βίας και της τρομοκρατίας
-
- Βελτίωση συνθηκών εργασίας
 - Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
 - Αύξηση της παραγωγής και μείωση του κόστους των αγαθών
 - Βελτίωση της ποιότητας των αγαθών και υπηρεσιών
 - Εκσυγχρονισμός/ανάπτυξη τομέων όπως το εμπόριο, οι επικοινωνίες, η γεωργία
 - Ηλεκτρονική αγορά/διακίνηση υπηρεσιών και εμπορευμάτων
 - Περιορισμός της γραφειοκρατίας
-
- Ανάπτυξη νέων επιστημονικών πεδίων – διεύρυνση της γνώσης
 - Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση (η χρήση των τεχνολογιών αυτών μειώνει τον χρόνο εκπαίδευσης και κατάρτισης και έχει μηδαμινό κόστος κτήσης ή χρήσης για τον εκπαιδευόμενο)
 - Αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η εξ αποστάσεως διδασκαλία
 - Ποιοτικότερη και αποτελεσματικότερη διδασκαλία: αυτενέργεια του μαθητή, πρόκληση ενδιαφέροντος, ελκυστικότερο μαθησιακό περιβάλλον (εικόνα, ήχος, λόγος)
 - Μεταγνωστικές δεξιότητες: ο μαθητής μαθαίνει πώς να μαθαίνει, ο δάσκαλος είναι καθοδηγητής, δυνατότητα χρησιμοποίησης νέων μεθόδων διδασκαλίας
 - Αξιοποίηση του διαδικτύου, πρόσβαση σε ηλεκτρονικές τράπεζες δεδομένων
 - Ταχύτερη και ευκολότερη πρόσβαση στη γνώση, διασύνδεση με γνωστικές πηγές που προέρχονται από κάθε σημείο του πλανήτη

- Κατάργηση των ανισοτήτων, δημιουργία ίσων ευκαιριών για όλους τους μαθητές
- Εντυπωσιακή πρόοδος της γενετικής με την ανάπτυξη της βιοτεχνολογίας
- Αξιοποίηση των δυνάμεων της φύσης προς όφελος του ανθρώπου
- Χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας, ανακύκλωση κ.λπ.

(β) Η τεχνολογία συντείνει στη βελτίωση της ηθικής ποιότητας του ανθρώπου

Η βελτίωση των συνθηκών ζωής συνεπάγεται γενικότερη βελτίωση του ανθρώπου.

- Ο άνθρωπος που ζει σε καλύτερες και ασφαλέστερες συνθήκες ζωής έχει τη δυνατότητα (και τη διάθεση) να ασχοληθεί με την καλλιέργεια του πνευματικού και ψυχικού του κόσμου.
- Μέσω της διευκόλυνσης της ανθρώπινης επικοινωνίας και επαφής ατόμων και λαών, μέσω της ελεύθερης διακίνησης ιδεών, μέσω των πολιτισμικών ανταλλαγών κ.λπ. ο άνθρωπος έρχεται σε επαφή με νέες κουλτούρες και πολιτισμούς, νέους τρόπους σκέψης, νέες συνήθειες. Γίνεται ένας οικουμενικός πολίτης που δεν ενδιαφέρεται μόνο για τον εαυτό του ή τα στενά όρια του τόπου του, αλλά είναι ευαισθητοποιημένος για τα προβλήματα που υπάρχουν σε όλο τον κόσμο.
- Η διευκόλυνση της ανθρώπινης επικοινωνίας και η ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία και τη γνώση μπορούν να συμβάλουν στη διαμόρφωση ενός ενεργού, υπεύθυνου και δημοκρατικού πολίτη, ενός πολίτη που αγαπά τον τόπο του και ταυτόχρονα αισθάνεται και δρα ως πολίτης του κόσμου.
- Η τεχνολογική ανάπτυξη, λυτρώνοντας τον άνθρωπο από πολλά δεινά του παρελθόντος και ενισχύοντας τις δυνατότητές του σε διάφορους τομείς της ζωής του τον κάνει να νιώθει μεγαλύτερη ασφάλεια και να ατενίζει τον κόσμο με αισιοδοξία, έχοντας εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του και πίστη στις θετικές δυνάμεις του ανθρώπου.
- Η τεχνολογική πρόοδος λυτρώνει τον άνθρωπο από την άγνοια και το δέος που προκαλεί σε αυτόν το άγνωστο (κατάκτηση εσωτερικής ελευθερίας).
- Η τεχνολογική πρόοδος απαλλάσσει τον άνθρωπο από πλάνες, απάτες και δεισιδαιμονίες. Τον βοηθά να αναγνωρίζει το κακό που προκαλούν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις και να καταδικάζει τα απεχθή φαινόμενα του ρατσισμού, της μισαλλοδοξίας, των διακρίσεων. Συντείνει έτσι στο να καλλιεργούνται οι αξίες της αλληλεγγύης και της συναδέλφωσης.
- Η ανάπτυξη της τεχνολογίας επιτρέπει στον άνθρωπο να έρχεται σε επαφή με εκφάνσεις της τέχνης και γενικότερα του πολιτισμού. Η επαφή αυτή εξευγενίζει τον ψυχικό κόσμο του ανθρώπου.

ή / και

Θέση 2: Η λανθασμένη χρήση της τεχνολογίας επιδρά αρνητικά στις συνθήκες ζωής του ανθρώπου και στην ηθική του υπόσταση

- Δυσχέρεια στις ουσιαστικές ανθρώπινες σχέσεις. Αδυναμία επικοινωνίας και διαμόρφωσης υγιών διαπροσωπικών σχέσεων.
- Αδιαφορία για την ηθική και πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου

- Απομάκρυνση από υψηλές αξίες και ιδανικά
- Επιβολή δύναμης, έλεγχος της τεχνολογίας, εάν αυτή βρίσκεται στα χέρια των οικονομικά και πολιτικά ισχυρών, εκμετάλλευση των οικονομικά ανίσχυρων, διεύρυνση χάσματος πλουσίων και φτωχών (ατόμων και λαών)
- Απώλεια θέσεων εργασίας
- Περιορισμός των ατομικών ελευθεριών
- Χαλιναγωγή και αποπροσανατολισμός του πολίτη από τα σοβαρά ζητήματα ή τα πραγματικά προβλήματα που πρέπει να τον απασχολούν
- Κίνδυνοι για το δημοκρατικό πολίτευμα (π.χ. μέσω της άσκησης προπαγάνδας)
- Απειλή της ανθρωπότητας με ολοκληρωτικό αφανισμό (πυρηνικοί εξοπλισμοί, χημικά όπλα), ανασφάλεια, αβεβαιότητα ως προς το μέλλον της ανθρωπότητας
- Η μαζική παραγωγή αγαθών επιβάλλει τη μαζική κατανάλωσή τους. Η βιομηχανοποίηση, καθώς και η ραγδαία πρόοδος της επιστήμης και της τεχνολογίας, οδηγούν στην υπερπαραγωγή, πίσω από την οποία κρύβονται οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα, τα οποία ασκούν πίεση στις μάζες, διαμορφώνοντας την καταναλωτική τους συμπεριφορά. Επικράτηση του καταναλωτικού προτύπου ζωής.
- Αλλοτρίωση και εξανδραποδισμός του ανθρώπου (υποδούλωσή του στην τεχνολογία)
- Ανάπτυξη μαζικής υποκουλτούρας
- Απώλεια της ενδοσκόπησης και της εσωτερικής ζωής
- Μηχανοποίηση (και επομένως τυποποίηση, αυτοματισμός) της ανθρώπινης εργασίας και γενικότερα της ανθρώπινης ζωής
- Επιβάρυνση της προσωπικότητας: ο άνθρωπος σταδιακά απομακρύνθηκε από τομείς δραστηριότητας (ανία, αλλοτρίωση, μοναχικότητα), από τη «φυσική» κίνηση, από τη ζωή κοντά στη φύση
- Περιορισμός της ελευθερίας: η μηχανή καθορίζει την ανθρώπινη ενέργεια
- Υπονόμευση της ψυχικής υγείας των ατόμων / ψυχική επιβάρυνση (άγχος, νευρώσεις, πλήξη, ανία, αλλοτρίωση)
- Υπερεκμετάλλευση της φύσης / καταστροφή περιβάλλοντος (κλιματική αλλαγή, ρύπανση, κίνδυνος εξάντλησης φυσικών πόρων κ.λπ.)
- Κίνδυνος για εξάπλωση ασθενειών και επιδημιών, κίνδυνος από γενετικά τροποποιημένα προϊόντα
- Ή άλλο συναφές σημείο

Δεύτερο Ζητούμενο (3 σημεία επαρκώς τεκμηριωμένα X 1,5 μον.= 4,5 μονάδες):

Η συμβολή της ανθρωπιστικής παιδείας στην ισόρροπη βελτίωση των συνθηκών ζωής του ανθρώπου και της ηθικής του ποιότητας

Η παιδεία δύναται (και οφείλει) να προσανατολίζει το άτομο στις ανθρωπιστικές αξίες, ώστε να μην υφίσταται όλες τις αρνητικές εκδοχές της τεχνικής προόδου, προκειμένου να απολαμβάνει τα αγαθά της και να τα αξιοποιεί προς όφελός του, χωρίς να προκαλεί ζημιά

στον εαυτό του, τον συνάνθρωπό του, το περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα, η παιδεία μπορεί να διασφαλίσει τα ακόλουθα:

- Προετοιμασία του νέου για να ενταχθεί ομαλά στο ανταγωνιστικό περιβάλλον που δημιουργούν οι θεαματικές εξελίξεις της τεχνολογίας και της επιστήμης
- Δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης και κοινωνικής προόδου
- Ανάπτυξη του πνευματικού χαρακτήρα του πολιτισμού (ώστε η τεχνολογική ανάπτυξη να μην κυριαρχήσει σε βάρος του πνευματικού χαρακτήρα του πολιτισμού)
- Ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου (πνευματική, κοινωνική και ηθική ολοκλήρωση)
- Καλλιέργεια ανθρωπιστικών αξιών (ελευθερία, ανυστερόβουλη αγάπη για τον άνθρωπο, ανιδιοτέλεια, δικαιοσύνη, αλήθεια, ειρήνη, μόρφωση, δημοκρατία, αξιοπρέπεια, ακεραιότητα, υπευθυνότητα, ευσυνειδησία, σεβασμός, ισότητα, αλληλεγγύη, συναδέλφωση κ.λπ.)
- Διαμόρφωση καλού και αγαθού πολίτη
- Πίστη στην αξία του ανθρώπου, στις ανθρωπιστικές αξίες και στα ανθρωπιστικά ιδεώδη
- Καλλιέργεια, μόρφωση, «εξημέρωση» του ανθρώπου (χαλιναγώγηση ενστίκτων και παθών)
- Διάπλαση ανθρώπων που πράττουν με σύνεση, με γνώμονα τη λογική και το μέτρο
- Ανάπτυξη της ηθικής συνείδησης και ευθύνης
- Καλλιέργεια ατομικών και κοινωνικών αρετών
- Καλλιέργεια κοινωνικής συνείδησης και αισθήματος κοινωνικής ευθύνης, ανάπτυξη πνεύματος συλλογικότητας
- Ευαισθητοποίηση και εκπολιτισμός του ανθρώπου
- Πολιτικοποίηση ατόμου, υπέρβαση εγωιστικών ορμών και τάσεων
- Ανάπτυξη συναισθηματικού κόσμου / ευαισθησία / ενσυναίσθηση
- Αναγνώριση της προσωπικότητας και αξιοπρέπειας του συνανθρώπου
- Αποδοκιμασία της απάνθρωπης συμπεριφοράς
- Αντίδραση στην παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Καλλιέργεια της σχέσης του πολίτη με την πολιτεία
- Σεβασμός της παράδοσης και κουλτούρας κάθε λαού, σεβασμός απέναντι στην εθνική και θρησκευτική ετερότητα
- Αισθητική καλλιέργεια / εκλέπτυνση των αισθητικών κριτηρίων του ανθρώπου
- Ή άλλο συναφές σημείο

Επίλογος

(1,5 μονάδα)

- Ανακεφαλαίωση περιεχομένου

- Β. ΔΟΜΗ** (12 μονάδες)
- Εξωτερικά στοιχεία (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) (2 μονάδες)
 - Δομή αποδεικτικού λόγου (θέση, υποστήριξη, συμπέρασμα) (4 μονάδες)
 - Δομή παραγράφων (2 μονάδες)
 - Αλληλουχία ιδεών και σύνδεσή τους (4 μονάδες)

- Γ. ΕΚΦΡΑΣΗ** (12 μονάδες)
- Σαφήνεια – σύνταξη (4 μονάδες)
 - Ακριβολογία – επιλογή κατάλληλου λεξιλογίου (4 μονάδες)
 - Ύψος ανάλογο του κειμενικού είδους (δοκίμιο) (4 μονάδες)

- Δ. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ** (4 μονάδες)
- Ορθή χρήση γραμματικών κανόνων. Για κάθε 5 ορθογραφικά/γραμματικά λάθη αφαιρείται 1 μονάδα. Απουσία τονισμού: αφαιρείται 1 μονάδα

Σημείωση:

1. Υπέρβαση ορίου λέξεων: αφαίρεση 1 μονάδας για κάθε 100 λέξεις, πέραν των 650 (για έκταση μέχρι 650 λέξεις δεν αφαιρείται μονάδα).
2. Έκθεση που θα διαπιστωθεί ότι είναι εκτός θέματος, βαθμολογείται με **μηδέν (0)** σε όλα τα σημεία.

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ (ΜΟΝΑΔΕΣ 30)

Να μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα και να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Β1. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ.Π. Καβάφης, «Αλεξανδρινοί βασιλείς»

Μαζεύθηκαν οι Αλεξανδρινοί
να δουν της Κλεοπάτρας τα παιδιά,
τον Καισαρίωνα, και τα μικρά του αδέρφια,
Αλέξανδρο και Πτολεμαίο, που πρώτη
φορά τα βγάζαν έξω στο Γυμνάσιο,
εκεί να τα κηρύξουν βασιλείς,
μες στη λαμπρή παράταξι των στρατιωτών.

5

Ο Αλέξανδρος – τον είπαν βασιλέα

της Αρμενίας, της Μηδίας, και των Πάρθων.
 Ο Πτολεμαίος – τον είπαν βασιλέα 10
 της Κιλικίας, της Συρίας, και της Φοινίκης.
 Ο Καισαρίων στέκονταν πιο εμπροστά,
 ντυμένος σε μετάξι τριανταφυλλί,
 στο στήθος του ανθοδέσμη από υακίνθους,
 η ζώνη του διπλή σειρά σαπφείρων κι αμεθύστων, 15
 δεμένα τα ποδήματά του μ' άσπρες
 κορδέλες κεντημένες με ροδόχροα μαργαριτάρια.
 Αυτόν τον είπαν πιότερο από τους μικρούς,
 αυτόν τον είπαν Βασιλέα των Βασιλέων.

Οι Αλεξανδρινοί ένιωθαν βέβαια 20
 που ήσαν λόγια αυτά και θεατρικά.
 Αλλά η μέρα ήτανε ζεστή και ποιητική,
 ο ουρανός ένα γαλάζιο ανοιχτό,
 το Αλεξανδρινό Γυμνάσιον ένα
 θριαμβικό κατόρθωμα της τέχνης, 25
 των αυλικών η πολυτέλεια έκτακτη,
 ο Καισαρίων όλο χάρις κι εμορφιά
 (της Κλεοπάτρας υιός, αίμα των Λαγιδών).
 κι οι Αλεξανδρινοί έτρεχαν πια στην εορτή,
 κι ενθουσιάζονταν, κι επευφημούσαν 30
 ελληνικά, κι αιγυπτιακά, και ποιοι εβραίικα,
 γοητευμένοι με τ' ωραίο θέαμα –
 μ' όλο που βέβαια ήξευραν τι άξιζαν αυτά,
 τι κούφια λόγια ήσανε αυτές οι βασιλείες.

Ερώτηση Β1

α) Στο ποίημα «Αλεξανδρινοί βασιλείς» είναι διάχυτη η καβαφική ειρωνεία. Αφού εντοπίσετε **τέσσερα (4)** σημεία του ποιήματος στα οποία υπάρχει ειρωνεία, να εξηγήσετε πώς αυτή επιτυγχάνεται σε κάθε σημείο.

(μονάδες 8)

Ενδεικτική απάντηση:

Εντοπισμός ειρωνείας	Πώς επιτυγχάνεται
<ul style="list-style-type: none"> • τίτλος: «Αλεξανδρινοί βασιλείς» 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Στα παιδιά της Κλεοπάτρας κατανέμονται ως τίτλοι περιοχές που δεν ελέγχονται από τον Αντώνιο και την Κλεοπάτρα. ➤ Τα παιδιά, τοποθετημένα στο προσκήνιο,

	<p>παρουσιάζονται ως εξουσιαστές (βασιλείς). Στην πραγματικότητα, ωστόσο, τα παιδιά της Κλεοπάτρας δεν έχουν καμία δύναμη ή εξουσία, είναι θύματα (άμοιρα και άβουλα) μιας πολιτικής που δεν επέλεξαν τα ίδια.</p>
<p>• στ. 8-11:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «τον είπαν βασιλέα της Αρμενίας, της Μηδίας, και των Πάρθων. / Ο Πτολεμαίος – τον είπαν βασιλέα της Κιλικίας, της Συρίας, και της Φοινίκης» – «τον είπαν» 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Παράθεση των πολλαπλών βασιλικών τίτλων και ιδιαίτερα κενότητα των τίτλων που αποδίδονται στα παιδιά της Κλεοπάτρας (χρήση παύλας, επανάληψη, ανακόλουθο σχήμα) ➤ Ο ποιητής ειρωνεύεται τη στάση της Κλεοπάτρας απέναντι στον λαό της και συγκεκριμένα την αρνητική πλευρά της πολιτικής, με τη βασίλισσα της Αιγύπτου να αποτελεί παράδειγμα ηγέτη που θέτει τις δικές του επιδιώξεις και φιλοδοξίες πάνω από το καλό της πατρίδας και των πολιτών.
<p>• στ. 12-17: «Ο Καισαρίων στέκονταν πιο εμπροστά, ... μαργαριτάρια»</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Περιγραφή της αμφίεσης του Καισαρίωνα που εκπέμπει χάρη, ερωτισμό και θηλυπρέπεια και όχι το κύρος της εξουσίας
<p>• στ. 12-17: «Ο Καισαρίων στέκονταν πιο εμπροστά, ... μαργαριτάρια»</p> <p>• στ. 19: «βασιλέα των βασιλέων»</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Περιγραφή της εφηβικής ομορφιάς και χάρης του Καισαρίωνα σε αντιδιαστολή με τον επερχόμενο τραγικό και πρόωρο θάνατό του ➤ Παραπέμπει στον Χριστό και στα πάθη του. (υπερβολή, προϊδεασμός)
<p>• στ. 7: «λαμπρή παράταξι των στρατιωτών»</p> <p>• στ. 26: «των αυλικών η πολυτέλεια έκτακτη»</p> <p>• στ. 22- 27: «αλλά η μέρα... εμορφιά»</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Περιγραφή του μεγαλοπρεπούς σκηνικού που ουσιαστικά είναι μια καλοστημένη παράσταση (φαινομενική μεγαλοπρέπεια): φαίνεσθαι vs είναι (συσσώρευση επιθέτων) ➤ Ο ποιητής ειρωνεύεται τη ματαιότητα της φιλοδοξίας, της επιδειξιμανίας, της αγάπης για την εξουσία, αφού τρία χρόνια μετά την τελετή των «δωρεών», ο στρατός του Αντώνιου θα νικηθεί από τον Οκτάβιο στη ναυμαχία στο Άκτιο. Ο Αντώνιος και η Κλεοπάτρα θα αυτοκτονήσουν, ο Καισαρίων θα θανατωθεί με διαταγή του

	Οκταβιανού και τα μικρά του αδέρφια θα συρθούν αιχμάλωτα στη Ρώμη.
<p>• στ. 20-21: «Ένωθαν που ήσαν λόγια αυτά και θεατρικά...»</p> <p>• στ. 30-34: «Μόλο που βέβαια ήξευραν τι άξιζαν αυτά / τι κούφια λόγια ήσανε αυτές οι βασιλείες».</p>	<p>➤ Η υποκριτική άγνοια των Αλεξανδρινών για την πραγματική κατάσταση του βασιλείου σε σχέση με τη δήλωση της επίγνωσης της αλήθειας από τους Αλεξανδρινούς.</p> <p>➤ Ο ποιητής ειρωνεύεται τον πολιτικά αδιάφορο άνθρωπο, ο οποίος ανέχεται παθητικά τα τεχνάσματα των πολιτικών. Χωρίς αίσθηση πολιτικής ευθύνης και συνείδησης, ο πολιτικά αδιάφορος άνθρωπος επιτρέπει τη χειραγωγήσή του και μετέχει στα πολιτικά παιχνίδια, ιδιαίτερα σε μια εποχή παρακμής.</p> <p>➤ Ο πολιτικός λόγος λειτουργεί, ενίοτε, ως μέσο απόκρυψης της αλήθειας και προπαγάνδας και γενικότερα ως μέσο εξαπάτησης του λαού.</p>

(4 σημεία: εντοπισμός ειρωνείας X 1 μον. = 4 μονάδες)
(4 σημεία: τεκμηρίωση ειρωνείας X 1 μον. = 4 μονάδες)

Σημείωση: Τα είδη της ειρωνείας δεν είναι ζητούμενο της ερώτησης. Ωστόσο, δεν αφαιρούνται μονάδες όπου γίνεται αναφορά σε αυτά, εφόσον συσχετίζονται με το δεύτερο ζητούμενο της ερώτησης (πώς επιτυγχάνεται η ειρωνεία).

β) Σύμφωνα με μια άποψη, στο ποίημα «Αλεξανδρινοί βασιλείς» έχουμε «ένα θεατρικό δρώμενο ανοιχτού χώρου». Ποια **τέσσερα (4)** στοιχεία θεατρικότητας αναγνωρίζετε στο ποίημα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές σε συγκεκριμένους στίχους.

(μονάδες 4)

Ενδεικτική απάντηση:

Στοιχεία θεατρικότητας:

1. ΣΚΗΝΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

• Αλεξανδρινό Γυμνάσιο (θριαμβικό κατόρθωμα της τέχνης) (στ. 24)

2. ΣΚΗΝΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ / ΦΩΤΙΣΜΟΣ

• μέρα ζεστή και ποιητική (ακαθόριστη διάρκεια) (στ. 22-23)

3. ΔΡΩΝΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ (πρωταγωνιστές και κομπάρσοι)

• Προσκήνιο: Αλεξανδρινοί (πλήθος), στρατιώτες, Αλέξανδρος, Πτολεμαίος, Καισαρίων

• Παρασκήνιο: Αντώνιος, Κλεοπάτρα

4. ΕΝΔΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

- Ρητές αναφορές: Καισαρίων: μετάξι τριανταφυλλί, ανθοδέσμη από υακίνθους, ζώνη, ποδήματα, κορδέλες, μαργαριτάρια (στ. 12-17)
- Υπαινιγμός: «των αυλικών η πολυτέλεια έκτακτη» (στ. 24)

5. ΣΚΗΝΟΘΕΤΙΚΕΣ/ΣΚΗΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

- Ο ποιητής σκηνοθετεί τη σκηνή που σκηνοθέτησαν ο Αντώνιος και η Κλεοπάτρα, τους οποίους αφήνει να κινούν τα νήματα από το παρασκήνιο.

6. ΗΘΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

- Υποκρισία του πλήθους και των σκηνοθετών της τελετής

7. ΔΡΑΣΗ

- Χειροκροτήματα και επευφημίες από τους Αλεξανδρινούς / θεατές

8. ΕΚΦΟΡΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

- Από έναν αποστασιοποιημένο ομιλητή-παρατηρητή. Το ποιητικό «εγώ» απόν (τριτοπρόσωπη εκφορά ρημάτων)

(4 σημεία εντοπισμός θεατρικότητας X 0,5 μον. = 2 μονάδες)
(4 σημεία τεκμηρίωση X 0,5 μον. = 2 μονάδες)

B2. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Τάκης Σινόπουλος, «Φίλιππος»

Εδώ στοχάζομαι, δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος
σε τούτη την ακίνητη κοιλάδα.
Πολλά του τάξαμε από λάφυρα κι από σειρήνες.
Μα κείνος ήτανε στραμμένος σ' άλλα οράματα.
Μια απέραντη πατρίδα ονειρευότανε. Πού είναι το πρόσωπό σας 5
το αληθινό σας πρόσωπο; μου φώναξε.
Έφυγε κλαίγοντας ανέβηκε τα λαμπερά βουνά.
Ύστερα τα καράβια εφράξανε τη θάλασσα.
Μαύρισε η γη την πήρε ένας κακός χειμώνας.
Μαύρισε το μυαλό ένα μακρύ ποτάμι το αίμα. 10
Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος. Φυσάει απόψε δυνατά.
Μεσάνυχτα στη Λάρισα το έρημο καφενείο.
Η φάτσα του συναχωμένου γκαρσονιού κι η νύχτα σαρωμένη
φωτιές παντού και πυροβολισμοί
μια πολιτεία φανταστική κι ασάλευτη 15
δέντρα πεσμένα στις οικοδομές.
Ποιο είναι το δίκιο του πολεμιστή
ο αγώνας που σε πάει σ' άλλον αγώνα;

Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος. Αμετανόητος πάντα πείσμωνε.
 Οι σκοτεινές μέρες του 'φταιγαν τα ερειπωμένα πρόσωπα. 20
 Το αίμα του ακούγοντας ανέβηκε τα λαμπερά βουνά.
 Κι απόμεινα
 μονάχος περπατώντας και σφυρίζοντας
 μέσα στην κούφια Λάρισα. Και τότε
 ως τη Μακεδονία βαθιά σαλεύοντας ημίκλειστη 25
 μες στο πλατύ φεγγάρι του χειμώνα
 μιλώντας μόνο περί σώματος η χηρευάμενη
 κυρία Πανδώρα. Πέθανε
 χτικιάρης ο άντρας της τις μέρες του σαράντα τέσσερα.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Μανόλης Αναγνωστάκης, «Χάρης 1944»

Ήμασταν όλοι μαζί και ξεδιπλώναμε ακούραστα τις ώρες μας
 Τραγουδούσαμε σιγά για τις μέρες που θα 'ρχόντανε φορτωμένες πολύχρωμα οράματα
 Αυτός τραγουδούσε, σωπαίναμε, η φωνή του ξυπνούσε μικρές πυρκαγιές
 Χιλιάδες μικρές πυρκαγιές που πυρπολούσαν τη νιότη μας
 Μερónυχτα έπαιζε το κρυφό με το θάνατο σε κάθε γωνιά και σοκάκι 5
 Λαχταρούσε ξεχνώντας το δικό του κορμί να χαρίσει στους άλλους μian Άνοιξη.
 Ήμασταν όλοι μαζί μα θαρρείς πως αυτός ήταν όλοι.
 Μια μέρα μας σφύριξε κάποιος στ' αφτί: «Πέθανε ο Χάρης»
 «Σκοτώθηκε» ή κάτι τέτοιο. Λέξεις που τις ακούμε κάθε μέρα.
 Κανείς δεν τον είδε. Ήταν σούρουπο. Θα 'χε σφιγμένα τα χέρια όπως πάντα 10
 Στα μάτια του χαράχτηκεν άσβηστα η χαρά της καινούριας ζωής μας
 Μα όλα αυτά ήταν απλά κι ο καιρός είναι λίγος. Κανείς δεν προφταίνει.
 ...Δεν είμαστε όλοι μαζί. Δυο τρεις ξενιτεύτηκαν
 Τράβηξεν ο άλλος μακριά μ' ένα φέρσιμο αόριστο κι ο Χάρης σκοτώθηκε
 Φύγανε κι άλλοι, μας ήρθαν καινούριοι, γεμίσαν οι δρόμοι 15
 Το πλήθος ξεχύνεται αβάσταχτο, ανεμίζουνε πάλι σημαίες
 Μαστιγώνει ο αγέρας τα λάβαρα. Μεσ στο χάος κυματίζουν τραγούδια.
 Αν μεσ στις φωνές που τα βράδια τρυπούνε ανελέητα τα τείχη
 Ξεχώρισες μια: Είν' η δική του. Ανάβει μικρές πυρκαγιές
 Χιλιάδες μικρές πυρκαγιές που πυρπολούν την ατίθαση νιότη μας 20
 Είν' η δική του φωνή που βουίζει στο πλήθος τριγύρω σαν ήλιος
 Π' αγκαλιάζει τον κόσμο σαν ήλιος που σπαθίζει τις πίκρες σαν ήλιος
 Που μας δείχνει σαν ήλιος λαμπρός τις χρυσές πολιτείες
 Που ξανοίγονται μπρος μας λουσμένες στην Αλήθεια και στο αίθριο το φως.

Εποχές: Τα ποιήματα, Αθήνα, Εκδ. Πλειάς, 1983, σσ. 36-37.

Ερώτηση Β2

α) Να συγκρίνετε τη στάση του ποιητικού υποκειμένου απέναντι στον Φίλιππο με τη στάση του συλλογικού ποιητικού υποκειμένου απέναντι στον Χάρη.

(μονάδες 6)

Ενδεικτική απάντηση:

«Φίλιππος»

Το ποιητικό υποκείμενο «μιλάει» με το «εγώ» (στοχάζομαι, μου φώναξε, απόμεινα μονάχος), εμπλέκοντας όμως και το συλλογικό «εμείς» για λίγο (προσπάθεια των φίλων του Φίλιππου να τον μεταπείσουν). Το ύφος αποκτά προσωπικό, εξομολογητικό χαρακτήρα. Το ποιητικό υποκείμενο ανακαλεί τραυματικές (επώδυνες) αναμνήσεις.

- **Αισθάνεται θαυμασμό** για το πείσμα, την επιμονή, την αποφασιστικότητα του Φίλιππου να παραμείνει πιστός στις ιδέες και το όραμά του και να αγωνιστεί («Μα κείνος ήτανε στραμμένος σ' άλλα οράματα. / Μια απέραντη πατρίδα ονειρευότανε / Αμετανόητος πάντα πείσμωνε»).
- **Αισθάνεται θλίψη/πικρία**, γιατί ο Φίλιππος αναχώρησε μόνος στα λαμπερά βουνά – ίσως το ποιητικό υποκείμενο αισθάνεται ότι ο Φίλιππος έχει προδοθεί (αδυναμία και απροθυμία να τον ακολουθήσουν οι υπόλοιποι). («Έφυγε κλαίγοντας ανέβηκε τα λαμπερά βουνά.»)
- Βιώνει έντονα την **απώλεια** και την **απουσία** του αγαπημένου του φίλου, αίσθημα μοναξιάς (π.χ. επανάληψη της φράσης «Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος») και παρουσιάζεται **αγανακτισμένος**, καθώς μετά την απουσία του επικρατούν εικόνες φρίκης και μιζέριας («Υστερα τα καράβια εφράξανε τη θάλασσα./ Μαύρισε η γη την πήρε ένας κακός χειμώνας./ Μαύρισε το μυαλό ένα μακρύ ποτάμι το αίμα.»)
- Αισθάνεται **τύψεις/ενοχές** για τη στάση που τήρησε απέναντι στον φίλο του. («Πού είναι το πρόσωπό σας / το αληθινό σας πρόσωπο; μου φώναξε.»)
- Αισθάνεται **απογοήτευση** και **πικρία**, καθώς προβληματίζεται για τα αποτελέσματα της θυσίας του Φίλιππου («Ποιο είναι το δίκιο του πολεμιστή / ο αγώνας που σε πάει σ' άλλον αγώνα;»)
- Νιώθει ότι έχει **υποχρέωση** να καταθέσει (με τη βοήθεια της μνήμης) τη δική του αλήθεια και να κρατήσει ζωντανούς όσους άδικα χάθηκαν από τη ζωή και διαγράφηκαν από τις σελίδες της Ιστορίας (ως ανώνυμοι ήρωες).

(2 σημεία X 1,5 μον. = 3 μονάδες)

«Χάρης 1944»

Το ποιητικό υποκείμενο «μιλάει» με το «εμείς» (ήμασταν, τραγουδούσαμε, σωμαίναμε, μας δείχνει...).

- **Αισθάνεται θαυμασμό** για την αγωνιστικότητα του Χάρη (μα θαρρείς πως αυτός ήταν όλοι)
- **Αισθάνεται υπερηφάνεια** για τη μορφή και τα οράματα του Χάρη (η φωνή του ξυπνούσε μικρές πυρκαγιές)
- **Εμπνέεται** από αυτόν (πυρπολούσαν τη νιότη μας)

- Θεωρεί ότι ο Χάρης είναι **φωτεινό παράδειγμα**, σε αυτόν εναποθέτει τις ελπίδες του (στα μάτια του χαράκτηκεν άσβηστα η χαρά της καινούριας ζωής μας, που μας δείχνει σαν ήλιος λαμπρός τις χρυσές πολιτείες)
- Βιώνει την **απώλεια** λόγω της απουσίας του Χάρη.

(2 σημεία X 1,5 μον. = 3 μονάδες)

β) Να εντοπίσετε **δύο (2)** κοινά εκφραστικά μέσα με τα οποία αποδίδονται οι οραματισμοί του Φίλιππου και του Χάρη στα δύο πιο πάνω ποιήματα. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

(μονάδες 4)

Ενδεικτική απάντηση:

«Φίλιππος»

Εκφραστικά μέσα:

α) Εικόνα: «πολλά του τάξαμε από λάφουρα κι από σειρήνες / μα εκείνος ήτανε στραμμένος σ' άλλα οράματα» (στ. 3-4), «μια απέραντη πατρίδα ονειρευότανε» (στ. 5), «έφυγε κλαίγοντας... βουνά» (στ. 7)

- ιδεολόγος, ασυμβίβαστος, εκρηκτικός, μαχητικός. Ασκεί κριτική. Αγωνίστηκε και θυσιάστηκε για την πατρίδα και την παγκόσμια ειρήνη, ελπίζοντας πως η ανθρωπότητα, έχοντας ως θεμέλιο τη θυσία όλων όσοι αγωνίστηκαν, το «αίμα» τους, θα έφτιαχνε ένα κόσμο καλύτερο.

β) Επανάληψη: «ανέβηκε τα λαμπερά βουνά» (στ. 7, 21)

- τονίζεται η πορεία του Φίλιππου προς τα πάνω, έστω και μοναχική, υποβάλλεται η έννοια του υψηλού, είναι ο μόνος τόπος που πραγματοποιούνται τα υψηλά οράματα
- τα «λαμπερά βουνά» (ως εικόνα και ως σύμβολο) παραπέμπει στον αγώνα για ελευθερία και στην ίδια την ελευθερία.

γ) Μεταφορά: «το αίμα του ακούγοντας» (στ. 21), «λαμπερά βουνά» (στ. 7, 21), «στραμμένος σ' άλλα οράματα» (στ. 4)

- άνθρωπος με οράματα πανανθρώπινα, αγωνιστικό πνεύμα και μαχητικότητα που δεν δίστασε να αντισταθεί, να πολεμήσει και να θυσιάσει ακόμα και τη ζωή του. Δεν πολεμούσε για «λάφουρα» και «σειρήνες» δεν είχε ως στόχο την απόκτηση αγαθών υλικών, παρασήμων, δεν επεδίωκε την επιβράβευση, τον θαυμασμό και το χειροκρότημα. Αγωνίστηκε για οράματα ανώτερα, αξίες πανανθρώπινες, για «Μια απέραντη πατρίδα», ενωμένη και όχι διχασμένη.

δ) Επίθετο: «απέραντη πατρίδα ονειρευότανε...» (στ. 5), «ανέβηκε τα λαμπερά βουνά» (στ. 7)

- καθίσταται σαφέστερος ο οραματισμός του Φίλιππου για μια ελεύθερη πατρίδα και παγκόσμια ειρήνη

ε) Ρήμα: «απέραντη πατρίδα ονειρευότανε...» (στ. 5), «έφυγε κλαίγοντας ανέβηκε» (στ. 7), «αμετανόητος πάντα πείσμωνε» (στ. 19) κ.λπ.

- ρήματα με τα οποία αποτυπώνεται η ανελικτική πορεία του ήρωα προς την ελευθερία.

στ) Μετοχή:

- «κλαίγοντας» (στ.7): ο ήρωας διαπιστώνει και συνειδητοποιεί την πλήρη αποξένωσή του από τους άλλους. Έτσι αναδεικνύεται για ακόμη μία φορά ο χαρακτήρας του Φίλιππου: πιστός στο χρέος, σταθερός στο όνειρό του για μια πατρίδα απέραντη που να χωρούν όλοι, αμετακίνητος από τις θέσεις του.
- «ακούγοντας» (στ.21): Αυτό που φαίνεται να καθοδηγεί τον Φίλιππο είναι το αίμα του. Το αίμα που θυσίασε στον βωμό των οραμάτων δεν του επιτρέπει την παραμονή του σε έναν κόσμο τόσο κατώτερο της θυσίας του. Απορρίπτει και καταγγέλλει την κατάσταση που επικρατεί στη μεταπολεμική Ελλάδα, τους Έλληνες που ανέχτηκαν αυτή την κατάντια.

«Χάρης 1944»

Εκφραστικά μέσα:

α) Εικόνα: «αυτός τραγουδούσε» (στ. 3), «έπαιζε το κρυφό με το θάνατο» (στ. 5), «ανάβει μικρές πυρκαγιές» (στ. 3, 19, 20), «είν' η δική του φωνή που βουίζει στο πλήθος...» (στ. 21), «που μας δείχνει σαν ήλιος λαμπρός τις χρυσές πολιτείες» (στ. 23)

- ιδεολόγος, οραματιστής, φωτεινό παράδειγμα (πρότυπο) για τους άλλους, δεν φοβάται τον θάνατο αλλά τον επιλέγει, αμετανόητος και ασυμβίβαστος.

β) Επανάληψη: «χιλιάδες μικρές πυρκαγιές που πυρπολούν τη νιότη μας» (στ. 3, 19, 20), «σαν ήλιος» (στ. 21, 22, 23)

- φωτεινό πρότυπο, που με τη θυσία του υπενθυμίζει το χρέος και την ευθύνη του καθενός να αγωνιστεί για την πατρίδα. Γίνεται έτσι σαφέστερος ο διαχωρισμός του Χάρη από τους υπόλοιπους συντρόφους του. Μήνυμα επαγρύπνησης / αφύπνισης.

γ) Μεταφορά: «η φωνή του ξυπνούσε μικρές πυρκαγιές» (στ. 23), «έπαιζε το κρυφό με το θάνατο» (στ. 5), «λαχταρούσε να χαρίσει στους άλλους μian Άνοιξη» (στ. 6), «στα μάτια του χαρακτήκεν άσβηστα η χαρά...» (στ. 11), «η φωνή του ανάβει μικρές πυρκαγιές» (στ. 19)

- μαχητικό και επαναστατικό πνεύμα, αγωνιστικότητα, εμπνέει τους άλλους και δείχνει τον δρόμο, αέναη προσπάθεια, βάζει το συλλογικό καλό πάνω από το ατομικό, ιδεολόγος, πρότυπο αυτοθυσίας.

δ) Επίθετο: «πολύχρωμα οράματα» (στ. 2), «χρυσές πολιτείες» (στ. 23), «αίθριο φως» (στ. 24)

- επίθετα με τα οποία αποδίδεται η αίσθηση του οράματος μέσα από το φως, το φως της ελευθερίας.

ε) Ρήμα: «τραγουδούσε, η φωνή του ξυπνούσε μικρές πυρκαγιές» (στ. 3), «έπαιζε το κρυφό με το θάνατο» (στ. 5), «Λαχταρούσε...να χαρίσει στους άλλους μian Άνοιξη» (στ. 6), «Ανάβει μικρές πυρκαγιές» (στ. 29), «φωνή που βουίζει [...] σαν ήλιος» (στ. 21), «αγκαλιάζει τον κόσμο σαν ήλιος...σπαθίζει τις πίκρες σαν ήλιος» (στ. 22), «μας δείχνει σαν ήλιος λαμπρός τις χρυσές πολιτείες» (στ. 23)

- προβάλλεται η αγωνιστικότητα του ήρωα, μια αέναη προσπάθεια που δηλώνεται με τη χρήση ρημάτων διαρκείας στο παρελθόν και που καρποφορεί τώρα στο παρόν του ποιήματος

στ) Μετοχή: «ξεχνώντας το δικό του κορμί» (στ. 6):

- υποδηλώνεται η απόφαση αυτοθυσίας του Χάρη για πραγματοποίηση του οράματός του.

(2 κοινά εκφραστικά μέσα (αναφορά) X 1 μον. = 2 μονάδες)
(Τεκμηρίωση 2 X 1 μον. = 2 μονάδες)

B3. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Διδώ Σωτηρίου, *Οι νεκροί περιμένουν*

[...] Με την κόνα Αγγελικώ είχα περάσει πολύ κοντά τα πρώτα χρόνια της ζωής μου, κι είναι από τις φυσιογνωμίες, που ο χρόνος δεν τις σβήνει στην ανάμνηση, μα τις ζωηρεύει. Ξερακιανή, σβέλτα, με χέρια φαγωμένα από μισόν αιώνα μπουγάδες, μπορούσε να δουλεύει στη σκάφη δώδεκα ώρες και στο μεταξύ να διακόφτει για να μπει στην κουζίνα να φτιάξει κατημέρια, να τηγανίσει «τζιεράκια», να μας λούσει όλα εμάς τα παιδιά, να τρίψει τα μπακίρια, να επιδοθεί σε ξόρκια και γιατροσόφια.

Έκοβε το «σαρλίκι» με μέλι και μετάξι, τις «μαγουλήθρες» των παιδιών με το Πεντάλφα, γήτευε τον «παροξυσμό», τον «κουκλού», τον «ψωροφύτη». Κάποτε παρατούσε τη δουλειά για να τρέξει να σαβανώσει και κανένα Χριστιανό, για την ψυχή της.

Η κόνα Αγγελικώ είχε αδυναμία στα παραμύθια. Ίσως γιατί την απομάκρυναν απ' τη σκληρή ζωή της, ίσως και γιατί σ' αυτά έβρισκε μια διέξοδο η ζωηρή φαντασία της. Όταν μας ξεφορτωνόταν η μητέρα, γιατί είχε δικές της συντροφιάς, μας μάζεγε αυτή γύρω της και μας έλεγε πότε για τις νεράιδες, που βγαίνουν τη νύχτα απ' τα μπουνάρια και ξελογιάζουν με την ομορφιά τους τους άντρες και πότε για τα στοιχειωμένα τσοκαράκια της Βαλιντέ-χανούμ που τη σκότωσε ο άντρας της από ζήλεια κι από τότε τις νύχτες τρέχουν μόνο τους τα τσοκαράκια και φωνάζουν την κυρά τους: «Βαλιντέ! Βαλιντέ!».

[...] Ο αγαπημένος ήρωας της κόνα Αγγελικώς ήταν ο Τσάκιτζης, ο ξακουστός Εφές του Αϊντινιού. Μας τον παράστανε προσάτη της φτωχολογιάς, μεγαλόκαρδο, σελμπέση και δίκαιο. Μα μέσα σ' εκείνες τις διηγήσεις της έβαζε και τους δικούς της καημούς και πόθους, τις προσδοκίες, τις πίκρες και το άχτι της για τις αδικίες των ισχυρών.

[...] Τα μάτια της κόνα Αγγελικώς άστραφταν, τα χέρια της πλανιόνταν ανοιχτά στον αέρα, λες κι ήταν και η ίδια εκείδά που μοίραζαν τις λίρες ν' αρπάξει κανένα σακουλάκι να το τρέξει στην κόρη της την Ασημίνα και στα εγγόνια της... Μα μια κι δεν τον είχε πρόχειρο τον Τσάκιτζη να την ευεργετήσει, βόλευε τη φτώχεια της ξαφρίζοντας τα δικά μας κελάρια.

Το βράδυ, όταν έφευγε κι έτρεχα ξοπίσω της ως το δρόμο τραβώντας την απ' τις φούστες, ένιωθαν τα δάχτυλά μου όχι το αποσκελετωμένο κορμί που υποδεχόμουνα το πρωί, μα διάφορα κουτιά και δέματα μαλακά και σκληρά, χωμένα μέσα στο μακρύ βρακί

της, που έδενε στον αστράγαλο, και κάτω απ' τις καμιζόλες της, όπου κολυμπούσαν δυο πλαδαρά στήθια. Μα η ανακάλυψή μου αυτή δεν την τρόμαξε. Ήξερε πως δε θα το πρόδινε σε κανέναν το μυστικό της, γιατί την αγαπούσα αληθινά.

Άλλωστε, στο σπίτι μας τέτοια «ψιλοπράματα» κανείς δεν τα υπολόγιζε τότε.

Ερώτηση Β3

Να παρουσιάσετε τη φυσιογνωμία της κόνα Αγγελικώς και να προσδιορίσετε **δύο (2)** αφηγηματικούς τρόπους με τους οποίους αυτή ηθογραφείται.

(μονάδες 8)

Αγγελικώ: Υπηρέτρια στο σπίτι της αφηγήτριας, σημαντική βοήθεια για τη γιαγιά και τη μητέρα. Ξερακιανή, σβέλτα, ακούραστη. Μια παρουσία ιδιαίτερα αγαπητή στα παιδιά με τη φροντίδα της και την αφήγηση παραμυθιών. Η κόνα Αγγελικώ ήταν άνθρωπος απλός, καλοκάγαθος, ακούραστος, με λαϊκή σοφία, επιδιόταν σε ξόρκια και γιατροσόφια. Παράλληλα, ήταν μια βασανισμένη γυναίκα («σκληρή ζωή») που δούλευε ασταμάτητα στο σπίτι της οικογένειας. Μοναδική διέξοδος για αυτήν ήταν ο κόσμος των παραμυθιών με νεράιδες και λαϊκούς ήρωες – προστάτες των φτωχών. Η κόνα Αγγελικώ εκμεταλλεύεται την εμπιστοσύνη της οικογένειας, κλέβοντας πράγματα από το κελάρι.

**(Επαρκής ανάπτυξη / τεκμηρίωση 4 σημείων X 1,5 = 6 μονάδες)
(Απλή αναφορά σε 4 σημεία = 3 μονάδες)**

Αφηγηματικοί τρόποι:

α) Περιγραφή

«ξερακιανή, σβέλτα / με χέρια φαγωμένα από μισόν αιώνα μπουγάδες...» / «Τα μάτια της κόνα Αγγελικώς άστραφταν [...] εγγόνια της».

β) Αφήγηση

«Άναβε λιβάνι... τα ξόρκια της» / «μπορούσε να δουλεύει...στη σκάφη γιατροσόφια», «Όταν μας ξεφορτωνόταν [...] για τις νεράιδες...» / «Το βράδυ [...] αληθινά».

γ) Σχόλιο

«Ίσως γιατί την απομάκρυναν [...] φαντασία της» / «Μα μέσα σ' εκείνες τις διηγήσεις της έβαζε [...] των ισχυρών».

(2 τρόποι X 1 μον. = 2 μονάδες)

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΟΔΗΓΟΥ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ